

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

**CUMHURİYET
TARİHİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ**

Yıl 4 . Sayı 8 . Güz 2008

YÖNETİM YERİ:
Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
06800, Beytepe- ANKARA
Tel: 0312 297 68 70 Belge-geçer: 0312 299 20 76
Web: www.ait.hacettepe.edu.tr
E-posta: ctad.hacettepe@gmail.com
Tel (Ed.): 0312 297 68 70/123

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN 1305-1458

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nce yılda iki kez yayınlanan yaygın süreli hakemli bir dergidir. Yayın Dili Türkçe'dir.

Basıldığı Yer: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi
06100, Sıhhiye, ANKARA
Tel: 0312 310 97 90
Basım Tarihi: 11 Haziran 2009

Dergiye gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez.
Bu dergide yayınlanan yazılardaki fikirler yazarlara aittir.

Haberler

Orta Avrupa Araştırma Semineri, Győr / Macaristan (22 – 28 Şubat 2009)

Katılımcılar ve Tartışmalar

22-28 Şubat 2009 tarihleri arasında, Türk tarihinde Yanıkkale olarak anılan Macaristan'ın Győr şehrinde *Orta Avrupa Araştırma Semineri* isimli akademik etkinlik gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği (AB) ekseninde ve Vişegrad Dörtlüsü olarak bilinen girişimin desteğiyle “Ortak bir geleceğimiz var mı?” sorusuna cevap arayan bu seminer ekonomi, hukuk, işletme ve tarih alanında çalışan Orta ve Doğu Avrupa'dan genç araştırmacıları ve öğrencileri bir araya getirmeyi amaçlamıştır. Bölge ülkelerindeki benzer sorunları gün ışığına çıkarıp, onları tartışarak ortak bir yol bulmak suretiyle bölgenin AB ile bütünleşmesinin sağlanması temel nokta olarak dikkat çekmiştir. Etkinliğe Polonya'dan üç, Beyaz Rusya'dan iki, Ukrayna, Romanya, Rusya, Türkiye, Makedonya ve Slovakya'dan da birer olmak üzere toplam on bir katılımcı davet edilmiş, Polonya'dan iki temsilci ve Makedon temsilcisi çalışmalara katılamamıştır.

Bir haftalık bu seminer programı iki bölüm halinde düzenlemiştir. Birinci bölümde alanında işadamları, bürokratlar ve akademisyenler uzmanlaştıkları konular hakkında sunumlarını yapmışlardır. İkinci bölümde ise katılımcılardan ülkeleri hakkında bilgi vermeleri ve ülke gündemlerindeki tartışmalar üzerine diğer katılımcıları bilgilendirmeleri istenmiştir. Bir Orta ve Doğu Avrupa ülkesi olmamasına rağmen AB'ye aday ülke statüsündeki Türkiye de seminerde tartışılan konular arasında yer almıştır.

İlk bölümde sunum yapan uzmanlar ve değindikleri noktalar şu şekildedir:

Rolf Hess, dünyaca ünlü denetim ve muhasebe şirketlerinde görev aldıktan sonra kendi denetim şirketini kurmuş ve halihazırda özel yatırım danışmanlığı yapmakta olan bir işadamdır. Sunumunda küresel ekonomik krizin boyutu ve tahlili üzerine bir konuşma yapmıştır. Hess, şimdiye dek bu denli büyük bir krizle karşılaşmadığını, mevcut krizin deneyim ve bilgisine yeni katkılarda bulunduğunu, krizin etkilerini ve verdiği zararı ancak yıl sonuna doğru görebileceklerini söylemiştir. Yatırımcıların karşılaştıkları sıkıntıların başında yatırımın değerinin altında gösterilmek suretiyle birtakım firmaların kar etmeleri olarak göstermektedir. Buna göre, WCM, BC Partner, Carlyle, Advent, Permira, Blackstone, CVC, KKR

gibi “çekirge”ler, zor durumdaki küçük şirketleri tespit ederek, bunlara değerlerinin altında para teklif etmekte ve küçük şirketleri düşük maliyetle bünyelerine katmaktadırlar. Bunları destekleyenler ise Deutsche Bank, Erste Bank, Swiss Bank gibi bankalardır.

Diğer bir katılımcı, Mihaly Lados, kamu finansmanı ve bölgesel kalkınma konuları üzerine uzmanlaşmış bir iktisatçıdır ve Lados’un sunumunun konusunu sınır ötesi işbirliği ile bölgesel politikalar oluşturmuştur. Bölgesel politikanın bölgeler arası farklılığın kaldırılarak sürdürülebilir kalkınma ve yüksek yaşam standardının yakalanmasına hizmet ettiğini söylemiştir. Macaristan’ın Kuzey ve Güney Macaristan olarak iki kısma ayrıldığını; bunlardan kuzey kesimin Viyana-Budapeşte-Prag ekseninde olması ve ulaşım ağının gelişmişliği bakımından güneye oranla daha iyi konumda olduğunu belirtmiştir. AB’nin çeşitli projeler altında bölgeler arası gelişmişlik farkını kapatmaya çalıştığını, bölgelerin ortak kalkınma konusunda işbirliği yaptığından bahsetmiştir. Bunun da yolunun uluslararası işbirliğinden geçtiğinin altını çizerek iletişim koridorlarının ve sürdürülebilir piyasaların tesisini, sermayenin sağlıklı dolaşımının geliştirilmesini, uluslararası iş ve araştırma bağlantılarının kurulmasının bu işbirliğinin amacı olduğunu belirtmiştir.

Peter Smuk, Győr şehrindeki Istvan Szechenyi Üniversitesi’nin Siyasal Bilimler Fakültesi’nde görev yapmaktadır. Sunumu ise AB’nin ortak değerler üzerinde yükselip yükselemeyeceği konusu üzerine gerçekleşmiş; bu meyanda ortak Avrupa değerlerini şu şekilde sıralamıştır: Demokrasi, özgürlük, eşitlik, hukuk devleti; insan ve azınlık haklarına saygı; çoğulculuk ve hoşgörü. Buna binaen, devletlerin anayasalarını hazırlarken söz konusu ortak değerleri göz önünde bulundurmaları gerekliliği üzerinde durmuştur.

Özel hukuk profesörü Laszlo Milassin, Istvan Szechenyi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Masası’nın direktörlüğünü yürütmektedir. Avrupa bütünleşmesinde varılan son nokta ve karşılaşılan zorluklar konulu sunumunda 2007 tarihli Lizbon Antlaşması üzerine bilgi vermiş, bu konudaki görüşlerini dile getirmiştir. Lizbon Antlaşması’nın amacını kurumsal değişim, şeffaflık ve demokratik hesaplanabilirlik olarak nitelendiren Milassin, güçlendirilmiş hukuksal denetimin üzerinde durmuştur. Özellikle başarısız Avrupa Anayasası denemesinin ardında adı geçen antlaşmanın öneminin arttığına değinmiş ve bunun tüm devlet başkanları tarafından üzerinde hemfikir olunan bir uzlaşma olduğundan bahsetmiştir. Söz konusu antlaşma ile Avrupa Parlamentosu’nun yetkilerinin artırıldığını, dolayısıyla vatandaşların siyasi katılımının teşvik edildiğini söylemiştir. Yine de bu antlaşma 13 Haziran 2008 tarihinde yapılan referandum sonucunda İrlanda tarafından reddedildiği için yürürlüğe girememiştir. Bu da üç sorunu beraberinde getirmiştir:

Antlaşma yürürlüğe girmediği takdirde Fransa, İspanya, İsveç ve Avusturya’nın Avrupa Parlamentosu’ndaki sandalyelerini kaybetme ihtimali.

Herhangi bir üye ülkenin bu antlaşma ile kendi iradesiyle AB’den ayrılma hakkına sahip olabilmesinin olanaksızlığı. Şu anda bunun için uygulanan prosedür ise üye ülkelerin bu yönde nitelikli çoğunluk ile alacakları karara bağlıdır.

Lizbon Antlaşması ile öngörülen Konsey ve Komisyon’dan bağımsız olarak hareket eden diplomatik temsilcilerin görevlendirilmesi da mümkün olmamıştır.

Doğrudan yabancı yatırımlar, çok uluslu şirketler üzerine çalışan bir akademisyen ve sivil toplum aktivisti Eszter Lukacs, toplu kalkınma ve genişlemenin ardındaki itici gücün bölgeselleşme olduğunu öne süren sunumunda Birleşmiş Milletler verilerine dayanan istatistikler ve grafikler kullanarak yabancı yatırım yöntemlerinin ne olduğunu ve bu yöntemler ışığında yatırımların bölgeselleşmeye nasıl katkıda bulunduğunu açıklamıştır.

Tamas Korhecz, Sırbistan'a bağlı Voyvodina Bölgesi'nin yerel hükümetinde Yasama, İdare ve Ulusal Azınlıklar Masası'nın başında görev yapmaktadır. Orta ve Doğu Avrupa'daki azınlıkların konumunu özellikle Voyvodina'daki Macar azınlıklar üzerinden anlattığı sunumunda azınlık özerkliği kavramının ne olduğuna ve bu kavramın farklı modellerine açıklık getirmeye çalışmış, Orta ve Doğu Avrupa'da yaşayan Macar azınlıkların konumunun birbirlerinden farklı olduğunu söyleyerek, bunlardan neden sadece Sırbistan'daki Macarların özerlik alabildiği hususuna temas etmiştir. Korhecz, çok uluslu ülkelerde azınlık ile çoğunluğun eşit koşullarda ve mutlu yaşayabilmeleri için özerkliğin kaçınılmaz olduğu iddiasında bulunarak, bunun bölücülük değil, aksine bütünleşmeye hizmet edecek bir çözüm olduğunu öne sürmüştür.

Avrupa politikaları ve uluslararası ilişkiler üzerine doktorası bulunan Karoly Gruber ise AB'nin Rusya ile ilişkilerini Orta Avrupa coğrafyası üzerinden değerlendiren bir sunum yapmıştır. Buna göre, füzeli Petro devleti olarak nitelendirdiği Rusya'nın sertliğe başvurmaktan çekinmeyen söyleminin özellikle Gürcistan Savaşı sonrasında yumuşadığını ama yine de AB devletlerinin Rusya'ya karşı söylemlerinde yekvücut olarak hareket etmeleri gerektiğini ileri sürmüştür. Enerji koridorlarını elinde bulunduran Rusya'ya karşı AB'nin alternatifler geliştirerek Kafkas ülkeleriyle ilişkiler tesis edilmesi gerektiğini söyleyen Gruber'in söyleminin satır aralarından AB'nin Rusya'yı bir tehdit olarak gördüğü sonucunu çıkarıyorum. Son olarak Attila Marjan, Avrupa kurumlarında kariyer konulu sunumunda AB'nin örgütlenmesi ve yapısı hakkında bilgi vermiştir. Kendisi, Macaristan'ın AB ile üyelik müzakerelerini yürüten ekibin içinde yer almıştır ve şu anda Avrupa Komisyonu'nda görev almaktadır.

Akademik etkinliğin ikinci bölümünde katılımcılar, kendi ülkelerini tanıtarak güncel tartışmalara temas etmişlerdir. Bu noktada katılımcıların ülke tanıtımlarında değinilen hususlar ise şu şekildedir:

Sona Stefkova, işletme alanında yüksek lisans yapan Slovak bir işletme öğrencisidir. Yüzölçümüne atf yaparak "küçük", önemine atf yaparak ise "büyük" ülke olarak nitelendirdiği Slovakya'nın 1 Ocak 2009 tarihi itibarıyla Avro'ya geçtiğini, bunun da fiyatları yükselttiğini ve halkı zor durumda bıraktığını söylemiştir. Piyasada sahte paraların dolaştığını, halkın satın alma gücünün düştüğünü, esnafın elinde fazla sayıda bozukluk biriktiğini ve bunları elden çıkarmak isteyenlerin bankalara yüksek komisyon ücretleri ödediğinin altını çizen Stefkova diğer taraftan yükselen işsizlik oranı ve otomotiv sektörüne azalan talebin de sorun teşkil ettiğini aktarmıştır.

Aron Samu, hukuk fakültesinde okuyan Romen lisans öğrencisidir. Ülkesini tanıttığı sunumda üzerinde durduğu nokta, ülkesinde yapılacak olan

cumhurbaşkanlığı seçimlerinde koalisyonu oluşturan partilerin farklı adayları destekleyecek olmaları ve bunun hükümeti zayıflatabileceği endişesi olmuştur. Bunun yanı sıra, Romanya'nın Ukrayna ve Macaristan gibi komşularıyla yaşadığı ihtilafların diplomatik ve hukuki yollardan çözümü için çeşitli adımlar attığından bahsetmiştir. Son olarak, yaşanan ekonomik durgunluğun halkta maddi ve manevi baskı oluştururken, uluslararası ve yabancı kurumların da Romanya'nın bu durgunlukla baş edebilmesi yönündeki güveninin de azaldığını ortaya koymuştur.

Hukuk fakültesi öğrencisi Polonyalı Karol Smoter, ülkesinin idari yapılanması ve idaresi hakkında kapsamlı sunumunun ardından, Polonya'daki güncel tartışma olarak 2012 veya 2013 yılında geçilmesi planlanan Avro alanına dair bilgi vermiştir. Sunumda göze çarpan diğer sorunlar, sanayinin yeniden yapılandırılması esnasında karşılaşılan güçlükler, Polonya parasının Avro ve Amerikan doları karşısında kur ayarlaması, sağlık hizmetlerinin yetersiz oluşu ve diğer ülkelere göç verilmesidir.

Beyaz Rusya Devlet Ekonomi Üniversitesi öğrencileri Oleg Ilyin ve Maxim Dodelau da ortaklaşa hazırladıkları sunumda Beyaz Rusya'nın sosyal, ekonomik ve siyasi durumundan bahsetmişlerdir. Beyaz Rusya lideri Lukashenko'nun AB sınırları içine girmesinin yasaklanması, Rusya ile yaşanan gaz ve petrol mücadelesini anlatan öğrenciler, hükümet dışı örgütlerin, siyasal partilerin ve medyanın baskı altında olduğunu söylemişlerdir. Ülkenin dış borç yükünün arttığını, devletin piyasalara ve menkul kıymetler borsasına müdahale ettiğini, enerji kaynaklarının fiyatının yükseldiğini anlatmışlar ve yabancı yatırımların ülkeye gelmesinin de memnuniyet verici olduğunu söylemişlerdir. Bununla beraber, ülkenin bir kısmındaki yaşam standartlarının düşüklüğü, iş piyasasındaki yüksek rekabet ve muhalefet hareketlerinin bastırılması diğer sorunlar olarak yansıtılmıştır.

Tatyana Rupasova, Rusya'ya bağlı Umdurt Cumhuriyeti'nin Hükümet Çalışma Komisyonu'nda görev yapmaktadır. Ülke ekonomisinin tarım ve hammadde sanayisi üzerine kurulu olduğundan bahsetmiş, Rusya'nın gereksinimi olan hammaddelerin yüzde altmışa yakın oranının ülkesinde üretildiğini belirtmiştir. Silah, sağlık gereçleri, orman ürünleri gibi sanayi kollarının ülkesinde bulunduğu bilgisini vermiştir.

Olena Feriabova, Ukrayna'da ekonomi ve ticaret üzerine yüksek lisans yapmaktadır. Ülkesi hakkında yaptığı sunumda şu sorunları dile getirmiştir: Demokrasinin henüz sağlıklı olarak işlemediği, Anayasa Mahkemesi'nin görevini sağlıklı olarak yerine getirmediği için anayasanın politikacıların çıkar aracı olduğu, İktidarla muhalefet arasında sağlıklı ilişkilerin olmadığı, güçlü bir koalisyon oluşturulamadığı, Rusya'yla enerji ve ticaret alanında sorunlar yaşandığı, dış ticaret açığının arttığını ve politikacıların bu konuyla ilgilenmediği gibi sorunlar ışığında Feriabova, çözüm olarak AB üyeliğini göstermiştir.

Türkiye Üzerine Tartışılan Konular

Yapılan sunumlara ek olarak, adı geçen etkinlikte, 25 Şubat 2009 tarihinde "Kısa Türkiye Cumhuriyeti Tarihi" isimli tebliğ ile Cumhuriyet tarihini ve güncel sorunları kendi bakış açımdan yansıtmaya çalıştım. Sunumumda Atatürk

ilkelerinden ve Atatürk döneminde yapılan reformlardan bahsederek Cumhuriyet'in kuruluş felsefesini anlattım. Konuyu günümüzdeki sorunlarla bağdaştırarak kamuoyunda ulusalcı ismiyle anılan kesimin görüşlerini ve buna karşı çıkanların temel savlarını irdeledim. Bu meyanda, hükümete yöneltilen eleştirileri yorumladım. Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinden ve Türkiye-AB ile olan ilişkilerinden kronolojik olarak bahsettim. Bunlara ek olarak, ayrılıkçı Kürt hareketi, terörizm ve Ermeni meselesinin dış dünyada yarattığı yankılara da tebliğimde yer verdim. Yaklaşan yerel seçimler ve gündemi meşgul eden Ergenekon Operasyonu hakkında da kısaca verdiğim bilgilerin ardından konuşmamı Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne geçici üyeliğine ilişkin bilgiyle noktaladım.

Sunumun ardından tarafıma yöneltilen sorularda şu hususların ön plana çıktığı görülmektedir: İstanbul'un yerine neden Ankara'nın başkent yapıldığı, Ermeni meselesi ve Jön Türkler ile İttihat ve Terakki örgütlenmesi. Bunun haricinde ülkücülerin kim olduğu, bozkurtun ne anlama geldiğine ilişkin soru da sorulmuştur. Tebliğimde kullandığım terminoloji de ayrı bir soru olmuştur: Bir katılımcı, sunumum esnasında sürekli Avrupalılar ifadesini kullandığıma vurgu yaparak Türkler'in de Avrupa kültürünün bir parçası olduğunu ve neden Türkler ve Avrupalılar biçiminde bir ayrıma gittiğimi sordu. Kanımca, bu "alışkanlık", Türkiye'deki kamuoyu algısının Türklerin Avrupalı olmadığı ya da en azından Türklerin Avrupalılardan farklı olduğu yönünde değiştirilmek istendiği biçiminde yorumlanabilir. Türk'ün kendisini Avrupalı olarak kabul etmediği takdirde Avrupalı'nın Türk'ü kendinden görmemesine hayıflanmamak gerektiği kanaatindeyim.

Türkiye, AB ile olan ilişkilerini aday ülke statüsünde ve 1963 tarihli Ankara Anlaşması'nın hukukî güvencesi kapsamında sürdürmektedir. Bu itibarla, adı geçen seminerde konuşmacıların bir kısmı sunumlarında Türkiye'ye de değinmişlerdir. Smuk, Kemalizm'in Türk siyaseti için bir değer olduğundan bahsetmiş, ancak ortak Avrupa değerleri ile Kemalizmin ayrıştığı veya birleştiği noktalara girmemiştir. AB'nin kamuoyu araştırmalarında kullandığı Eurobarometer'in Kasım 2008 tarihli 69. sayısında yer alan bir ankette ortak Avrupa değerleri olduğuna inanan kişilerin oranı Türkiye'de % 64 olarak belirlenmiştir. Bu oran, üye ülkelerin ortalamasının üstünde (%57) ve pek çok üye ülkeye oranla daha yüksektir. Yine aynı sayılı kamuoyu yoklaması, Türklerin en önemli Avrupa değeri olarak insan haklarını (%43) gördüğü sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Smuk, demokrasinin tanımını yaparken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 1999 tarihli Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) Kararı'na değinerek: "Farklı siyasî projelerin sunulup tartışılmasına müsaade edilmesi" tanımını yapmıştır. Buna paralel olarak, Abdullah Öcalan'ın siyasî fikirlerinden ötürü hapse atılıp atılmadığı sorusunu yöneltmiş, tarafımdan verilen kendisinin bölücü terör örgütünün elebaşı olarak masum insanların katl emrini vermesinden ötürü hüküm giydiği cevabı üzerine konuyu daha ileri taşımamıştır.

Prof. Milassin Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik şüpheli bir bakış açısına sahiptir. Türkiye'nin özellikle genç nüfusuyla AB'ne dinamizm getireceğinin de altını çizmesine rağmen Türkiye'nin büyük coğrafyasıyla AB'nin hazmetme

kapasitesinin üstünde olduğunu, ayrıca sorunlu bölgelere yakınlığının da kaçakçılık, göç gibi çeşitli sorunlar yaratabileceği iddiasında bulunmuş; Türkiye'nin üyeliği için bir süre daha beklenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Son olarak, Gruber ise, sunum konusuyla örtüşmediği halde Türkiye'nin bir Asya devleti olduğunu, ancak siyasetin Türkiye'yi aday ülke konumuna getirdiğini ve müzakerelerin hâlihazırda yürütüldüğünü, dolayısıyla Türkiye'nin statüsünü bu konumdayken tartışmanın gereksiz olacağını söylemiştir.

Değerlendirme

Seminerin, AB'nin Orta ve Doğu Avrupa üzerindeki nüfuzunu arttırmaya yönelik, ve Rusya'nın bölge üzerindeki çıkarlarını pasifize edici bir amaç taşıdığı söylenebilir. Nitekim demokrasiye ve insan haklarına vurgu yapılması ile açık Pazar ekonomisinin ve yabancı yatırımların teşvik edilmesine yönelik söylem de bu savı destekler niteliktedir. Ancak, eksiklik olarak dikkat çekilmesi gereken husus, bu kadar kapsamlı ve iyi düşünülmüş bir etkinlikte AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na ilişkin bir sunum ve buna paralel olarak, NATO ve ABD ile olan ilişkilerinin de irdelenmesi gerekliliğiydi. Bu hususa yer verilmeyerek konunun sadece Rusya ile sınırlandırılmış olması Avrupa'nın Rusya'yı tehdit olarak algıladığı biçiminde yorumlanabilir.

Akademik anlamda Türkiye'ye karşı şüpheli bir bakış açısı sergilenirken halk nezdinde ve akademi dışı etkinliklerde Türk kültürüne yönelik pek çok soru sorulmuştur. Bu sorular, rakı, kahve, nargile gibi kültürümüze has içecek ve keyif verici madde ile tükettiğimiz et tercihleri, tuvalet alışkanlıkları ile hanımlara yol ve yer verme, beraberindekilerine kapıyı tutma gibi kıymetli adetlerimizin ne anlama geldiği üzerine yoğunlaşmıştır.

Bir haftalık çalışma neticesinde Seminer, Türkiye'nin AB üyeliğinin bu örgütün devlet ve hükümet başkanlarının uygun görmeleri halinde gerçekleşeceği, aksi takdirde uzun yıllar Türkiye'nin bekleyeceğini gösterdiği ileri sürülebilir. Özellikle akademik camiaya mensup kimseler, bilimi Avrupa'nın ve kendi ülkelerinin çıkarlarına en iyi biçimde hizmet etmesi için kullanmaktadırlar ve bu meyanda Türkiye'yi AB için bir tehdit olarak görmeseler bile Türkiye'nin üyeliğini kendi çıkarlarıyla örtüstürmemektedirler. Yine de kapıları tamamen kapatmak istememekte ve Türk kültürünü de öte yandan ziyadesiyle merak etmektedirler. Bunlar bir kenara bırakılırsa, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin geleceğini konu alan bir etkinliğe Türkiye'den de bir temsilcinin davet edilmesi, Türkiye olmaksızın başarılı bir Avrupa bütünleşmesinin mümkün olmadığı yargısıyla sembolik de olsa ilişkilendirilebilir.

Emre SARAL